

Köztünk

Szlovákiai roma hősök története

Köztünk

Szlovákiai roma hősök története

**A Ternipe - združenie pre rómsku mládež na
Slovensku a v Maďarsku kiadványa**

Kiadja: Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku, Záhradná 414,
Rimaszecs 980 42, Szlovákia, www.ternipe.sk

Felelős szerkesztő: Filep Diana

Szerkesztő: Grľáková Jessica

Arculat: Ferkó Cynthia

A bemutatott személyeket kiválasztották és a szövegek elkészüléséről gondoskodtak:

Ferkó Cynthia
Balog Friderika
Váradi Szabina
Szítai Antónia
Váradi Géza
Csonka Adam

A kiadványban bemutatott személyek:

Berky Brigitta
Botos Renátó
Danyi Zoltán
Farkas Roland
Farkas Tünde
Fertő Dezider
Gaszó Zita
Horváth Csaba
Ladics Mihály
Radics Richard és ifj. Radics Richard
Sajkó Éva
Váradi Július

Az Európai Unió finanszírozásával.

A Roma hősök a színházban és a mindennapi életben – tréningekkel és képzésekkel a roma fiatalokért (2023-1-SK02-KA210-YOU-000154076) című projekt keretében.

Az itt szereplő információk és állítások a szerzők álláspontját képviselik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió hivatalos véleményét. Sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem vonható felelősségre miattuk.

**Az Európai Unió
támogatásával**

Projektpartnerek:

Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku
Független Színház Magyarország – Nők a Jövőért Egyesület
Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége

**independent
theater**

Romániai
Magyar
Pedagógusok
Szövetsége

Köztünk

Szlovákiai roma hősök története

**Ternipe - združenie pre rómsku mládež na
Slovensku a v Maďarsku, 2024**

Tartalom

Bevezetés.....	6
Berky Brigitta.....	7
Botos Renátó.....	9
Danyi Zoltán.....	11
Farkas Roland.....	13
Farkas Tünde.....	16
Fertő Dezider.....	18
Gázsó Zita.....	20
Horváth Csaba.....	22
Ladics Mihály.....	24
Radics Richard és ifj. Radics Richard.....	26
Sajkó Éva.....	28
Váradi Július.....	31
Zárszó.....	33

Bevezetés

A roma hősök olyan hétköznapi emberek, akik tudnak és akarnak cselekedni másokért és önmagukért.

Az Európai Unió által támogatott Roma hősök a színházban és a mindennapi életben projekt keretén belül hét roma szlovákiai fiatal a Független Színház Magyarország által kidolgozott Roma hősök workshop módszertanával kortárs trénerre vált. A trénerképzésen különböző európai roma drámákkal ismerkedtek meg, melyekben a főszereplők olyan inspiráló roma személyek, akik cselekedeteikkel saját vagy mások életében lényeges változást értek el. Ezeket a történeteket továbbadták más roma és nem roma fiataloknak workshopok keretein belül.

Ebből motivációt merítve létrehoztak egy olyan kiadványt, amelyben saját roma hőseiket mutatják be az olvasónak. A Ternipe Polgári Társulás által kidolgozott módszertan szerint olyan személyekkel készítették interjúkat – és az interjúk alapján az egyes személyek életútját bemutató szövegeket –, akik számukra és mások számára is jó példaként szolgálhatnak életútjukkal, karrierjükben elért sikereikkel, tehetségükkel, cselekedeteikkel, gondolkodásmódjukkal, akaraterejükkel. Két olyan roma hőst is bemutat a kiadványunk, akik már nincsenek közöttünk. Az életútjuk megismerésében rokonaik, hozzátartozóik segítettek.

Azt, hogy mennyi szempontból lehet megközelíteni a hétköznapi hős fogalmát, mutatják az összegyűjtött példáink. Kicsik és nagyok, nők és férfiak, romák és nem romák, mindenki megtalálhatja benne azt a történetet, amely alapján nyitottabb szemmel járhat az emberek közt hétköznapi hősöket keresve. Mert a hősök köztünk élnek.

Elég egy apró cselekedet. Ezek elindítanak egy lavinát, mely később nagy változásokat hozhat. Íme 12 roma hétköznapi hős, akik mertek cselekedni.

Kellemes olvasást és inspirálódást kívánunk!

Berky Brigitta: „*Ha az anyagi háttér biztosított, már csak a fiatal önbizalma, tehetsége és akarata szabhat határt az eredményeinek.*”

Egy kitartó nő története, aki bármilyen akadályt leküzd azért, hogy akár egy lépésnyit is segíthessen nehezebb sorsú embertársain.

Berky Brigitta vagyok, és Nemesmartonfaláról származom, de már 12 éve Jénében élek. Édesapám innen származott, és öt évvel ezelőtti halála után átvettem az általa létrehozott közösségi szervezet irányítását. A szervezetben főleg gyerekekkel foglalkozom, különböző foglalkozásokat tartunk nekik, mint például tánc és versmondás. Most úgy néz ki, hogy az önkormányzat támogatásával állandó helyszínt is tudunk biztosítani ezeknek a tevékenységeknek, ami hatalmas előrelépés számunkra.

A jövőben szeretném, ha a gyerekek megismerkednének a roma kultúrával, de számomra fontos az is, hogy a tehetséggondozás is teret kapjon a foglalkozásokon. A legfőbb célom azonban az, hogy bátorítsam őket a tanulásra, és ha nem is mindenki, de legalább néhányan közülük szerezzenek végzettséget.

Nemrég például egy gyereknapot szerveztünk, ahol különféle versenyekkel és habpartyval vártuk a gyerekeket. Teljes ellátást is kaptak az eseményen, és ez egy olyan program, amit minden évben megszervezünk. Emellett iskolakezdekő is segítjük a rászoruló családokat. Itt Jénében sokgyerekes családok élnek, gyakran előfordul, hogy egy családban akár 8-9 gyerek is van. Az ilyen családok számára az iskolakezdés hatalmas anyagi teher, ezért ilyenkor cipőt, táskát, tolltartót és más szükséges dolgokat adományozunk nekik.

A gyerekkorom teljesen más volt, mint ezeké a gyerekéké. Az én szüleim mindig azon fáradoztak, hogy a legtöbbet hozzák ki belőlünk. Ez az út, amin most járok, soha nem volt idegen számomra, hiszen édesapám hosszú ideig hasonló tevékenységeket folytatott. Belenevelődtem abba, hogy mindig valamit tennem kell másokért. Ha meg akarod érteni, hogy miért fontos ez nekem, ismerned kellene az itteni emberek életszínvonalát. Itt néha az is nagy dolog, ha a gyerekek egyszer normálisan tudnak enni. Nekem szerencsére, a szüleim révén, soha nem kellett ilyen nehézségeket meg tapasztalnom.

Édesapám nemcsak aktivista volt, hanem az erdészetben is dolgozott. Két testvérem van, és ő mindent megtett értünk, amit csak lehetett. Az ő munkája mindig példa volt számomra, de most, hogy átvettem a szervezetet, már a saját utamat szeretném járni, és saját elképzeléseim alapján formálom a szervezet jövőjét.

Jelenleg a községi hivatalban dolgozom, az állami házfelújítási projektek ügyintézőjeként. A legnagyobb problémának a gyerekek körében a céltalanságot látom, ezért azon dolgozunk, hogy segítsünk nekik célokat kitűzni. Fontos, hogy legyen valami, amiért küzdhetnek, és a

tehetséggondozás ebben nagy szerepet játszik.

Büszke vagyok arra, hogy már két gyereket sikerült elindítanom a továbbtanulás útján. Ez számomra egy fontos eredmény, és úgy érzem, hogy folyamatosan haladunk előre. Az is örömmel tölt el, hogy itt vagyok ezeknek a gyerekeknek, és van kire felnézniük, van valaki, akitől segítséget kérhetnek.

Volt egy időszak, amikor úgy éreztem, fel akarom adni. Nőként aktivistaként nem mindig becsülték meg a munkámat vagy a véleményemet, és ez nagyon nehéz volt számomra. De voltak olyan emberek körülöttem, akik segítettek talpra állni, és megtanítottak arra, hogyan tartsak ki akkor is, ha nehézségek jönnek.

Az egyik legszebb élményem a karácsonyi ajándékosztás. Minden évben megszervezzük ezt, és látni a gyerekek örömét, amikor megkapják az ajándékokat, az számomra felbecsülhetetlen.

A roma fiatalok lehetőségeiről azt gondolom, hogy ha az anyagi háttér biztosított, onnantól kezdve csak a fiatal önbizalma, tehetsége és akarata szabhat határt a sikereinek. De ha nincs meg az anyagi háttér, akkor nagyon nehéz bármit is elérni.

A legnagyobb jövőbeli célom az, hogy létrehozzak egy központot, ahol bántalmazott nőknek és gyerekeknek nyújthatunk menedéket. Szeretném, ha lenne egy hely, ahová azok fordulhatnak, akiknek a jövőjük kilátástalan.

Készítette: Váradi Géza

Botos Renátó: „A gyerekből zenész lesz!”

„Valamiért a hegedű csillantotta meg a szememet...” – idézi Renátó, aki már négyéves korában a vonót húzta.

Az alapokat Ökrös Gyula Mogyitól tanultam, aki egy cigány hegedűs. A szüleim mindent megtettek, hogy tovább fejlesszék a zenei tudásomat, így kerültem a füleki Zeneművészeti Alapiskolába. Tanultam zeneelméletet, valamint hegedűóráim is voltak. Ezt követően két nagy lehetőséget is kaptam az élettől. Az egyik lehetőség az volt, hogy bekerültem Kassára, az állami konzervatóriumba. A második lehetőség tavasszal toppant be az életembe. Láttam egy riportot Snétberger Ferencsel, aki tehetséges, roma fiatalokat keresett. Emlékszem, a környékről én voltam az első, aki a felvételre eljutott.

Nagyon nehéz évek voltak, főleg Kassán a konzervatóriumban. Nem tudtam szlovákul. Egy kis falusi roma gyerekként belecsöppentem a nagyvárosi életbe. Nem voltak ismerősök, egyedül voltam. Mintha bedobtak volna a mélyvízbe, hogy tanuljak meg úszni. Nagyon sokat kellett tennem Kassán, hogy megismerjenek és elismerjenek. Az életem utazásból és gyakorlásból állt. A szüleim nagyon sokat investáltak a tanulmányaimba, az utolsókat költötték rám mindig, sokszor másra nem is maradt. Volt olyan hetem, amikor nem tudtak adni, csak 10 eurót. A vonatjegyem ide-oda 8 euróba került, maradt 2 euróm. Nem volt kifizetve egész hétre az étel. Sokszor így vészeltem át a heteket, de egy dolog számított igazán: tanulhattam.

Nehéz pillanatok voltak, hiszen nemcsak a szegénység, hanem a származásom miatt is hátrányba kerültem. Sokat kellett bizonyítanom, főleg magyar-cigányként egy szlovák közegben. Előfordult, hogy napi 7-8 órát gyakoroltam, majd fáradtan elmentem az öltözőbe, és a következő fogadott: „kib@szott cigány”. Ezekből a bántásokból később elismerés lett.

Egy magabiztos, tudatos embernek tartom magam, hiszen az álmaimnak élek, teszek értük. Ez jellemez gyerekkorom óta. Az életem szerencsés, napfényes, minden téren rendben van. Sokszor azzal motiválom saját magam, hogy nem származom egy gazdag családból, és a szüleim mindent megtettek azért, hogy a tanulmányaimat befejezhessem. Mindig szeretnék többet nyújtani, az asztalra többet letenni. A Jóistenhez szoktam imádkozni, hogy segítse az utamat.

Az életem mozgalmas, a zene nagyon fontos szerepet tölt be az életemben. Hétköznapi tanítványaimmal foglalkozom, hiszen zenetanárként is tevékenykedem a ragyolci alapiskolában. Emellett a gömöralmági Művészeti Alapiskolának vagyok a zenetanára. Mindig próbálom a tanítványaimat rávezetni arra, hogy ne elégedjenek meg a kevéssel, és ne felejtsek el sohasem, hogy honnan származnak.

Roma fiatalként a legfontosabb tanács, amit adnék a társaimnak, hogy higgyenek magukban, higgyenek a Jóistenben, legyenek türelmesek. Mindig akarjanak többet az élettől, ne érvék be kevesebbel. Az hogy romák vagyunk előny, adottság, amit a Jóistentől kaptunk, ezt ne felejtsek el.

Hallgassátok sok szeretettel: <https://www.youtube.com/watch?v=mF68VYWBMDQ>

Készítette: Balog Friderika

Danyi Zoltán: „Az embernek rugója a cél.”

Ő egy melegszívű, önzetlen ember, hivatalnok, költő – verseivel üzen mindenkinek, és azt vallja, nem mindenki életében vannak csodák, az ő életében viszont van, amit úgy hívunk: szeretet.

Közép-Csehországban születtem, 3 éves koromig ott éltünk, a szüleim itt dolgoztak mint mezőgazdasági munkások. Nagyon boldog gyerekkorom volt. Az a szeretet ma is mozgatórugója az életemnek. Már Gesztetében (Hostice) élek, mint nyugdíjas, méhészt, kertész nosztalgizálok és írogatok. A települést, ahol lakom, régen is úgy hívták, hogy Sereg. Azt a sort, ahol én lakom, pedig Lázfarkának hívták. Itt csak romák laknak, laktak. Gyerekkoromtól az emberek megtiszteltek engem, és meg is bíztak bennem, hisz mindenkihez kedvesen és segítőkészen álltam hozzá, érdekelt a múltjuk, jövőjük. A családom, a gyerekeim és az unokáim az életem legnagyobb kincsei, és a legszebb verseim. Ha sorra rendre raknám valamennyit, amit tőlük kaptam, újra nagy csoda lehetne, ami éltet és mesés dolog.

Már gyerekkoromtól megfogalmazódott bennem a versírás gondolata. A célom ezzel az volt, hogy a verseim által segítséget, nyugalmat, céltudatos gondolkodást vagy éppen erőt tudjak adni az embereknek. Mindig arra törekedtem, hogy megtiszteljem az embert, és ha láttam valakin, hogy elvesztette a méltóságát, igyekeztem neki visszaadni azt az értéket, amit visszaszerezhet. Az értékek egy emberben visszatükröződnek, ha szeret, és szeretni tanít.

Sok helyen önkénteskedtem, és próbáltam segíteni az embereknek a verseimmel, pl. egy hajléktalanszállóra is ellátogattam. Szétosztottam pár verseskötetemet, hogy ezzel örömet okozzak nekik. Ott az emberek annyira megszerettek, hogy hálájuk jeléül összegyűjtöttek egy kevés pénzt, és vettek nekem belőle egy esernyőt. Ezekből a pillanatokból a jó érzések megmaradtak. A szeretet forrása nem önző.

Pályaválasztás előtt apukám szerette volna, ha gimnáziumban folytatom a tanulmányaimat, de én nem igazán szerettem tanulni, szívesebben írtam verseket. Majd aztán úgy voltam vele, vágjunk bele! A középiskolám Rimaszombatban végeztem el, majd egy évet jártam közgazdasági iskolába is, de rájöttem, az nem nekem való. Főiskolára Besztercebányára mentem pedagógiai szakra, végül az alapképzést végeztem el. Volt egy emlékezetes történet is, ami a főiskolához kapcsolódik. Munkavédésem után a komisszióból az egyik professzor felállt és megtapsolt, mert tetszett nekik ahogyan megvédtem a munkámat, majd szünetben megkeresett és ezt mondta: „nem vagyok Önnel megelégedve kolléga” mert, hogy nem beszéltem arról, ami a lényeg: „hogy a cigányok szeretetét, azt tanítani kell az egész világon”.

Az én életem titka az, hogy mindenki belefér a szívembe. Mindenkit úgy fogadok mint testvért, őszinte gondolatokkal. Azért is lett az első könyvem címe *Életem versei*, mert az életemről szól. Már az ötödik könyvemet írom. Az *Emlékezés, a Holokausztról* című versem

egy visszajelzés az életünkről, mivelhogy a szörnyűségeket meg kell szüntetni, mert értelmetlen és gonosz dolog a háború.

Voltak azért megrázó pillanataim is, mint minden embernek. Tegyük fel, mi az ami rosszabb még a halálnál is? A reménytelen szeretet, szerelem. Amikor nem tükröződik vissza senkitől, az rettenetes, egy költő ettől is rettenetesen szenvedhet. Az én verseimnek a lényege, hogy minden versemben fel van dobva egy nehéz kérdés, viszont a válasz is ugyanúgy benne van. Belső indíttatás volt az is az életemben, hogy soha nem adtam fel, mert minden nap Isten ad nekem új erőt. Új erőt, új változatot, új Eget és új Földet ígérete szerint.

Ha az embernek nincs célja, elveszti az életnek az értelmét, ha nincs sikerélmény, megtompul. A sikert olyan formában kell keresni, hogy élvezze is az ember. Nekem szerencsém volt az életben, mert azt csinálhattam, amit akartam, és amit szerettem is volna.

A fiataloknak azt szeretném üzeni, hogy jobb adni mint kapni. Törekedjete arra, hogy adjatok valamit, mert az adásnál nemesebb dolog nincsen. Az adással örömet okozol másoknak. Ha ezt az alapelvet tartjuk a fejünkben, akkor ki tudunk másokat is segíteni, főleg a nehéz időkben. Találjatok rá erre az érzésre, enélkül céltalan az emberi élet.

Készítette: Szitai Antónia

Farkas Roland: „*Minden amin keresztül mentél, és minden, amit magaddal hozol, az értékes.*”

Egy törekvő roma tehetség, képzőművész, aki jelenlegi tanulmányai során újra felfedezheti azt a tudást, amit Szlovákiában úgy érezte, hogy elvettek tőle.

A nevem Farkas Roland, Szlovákiából, egy roma családból származom, és romának/cigánynak vallom magam. Művészettel foglalkozom, ezen belül is próbálom felfedezni a saját kultúrám és a nem roma kultúrát is. Hogy hogyan is irányult az életem ebbe az irányba? Akkor tudatosult az bennem, hogy mit is akarok kezdeni az életemmel, amikor feltettem a kérdést, hogy mi az amim van, és mit is akarok vele kezdeni. Mintha mindig is az életem része lett volna, mindig rajzolgattam és úgy gondoltam, hogy talán ez az ami nekem való, majd némi keresgélés után megtaláltam a képzőművészetet.

Szlovákiából indultam, ahol hamar fel kellett nőnem, a testvéremmel és az anyukámmal együtt muszáj volt dolgoznunk, majd Angliában szerencsét próbáltam. Sok-sok munkatapasztalat után úgy döntöttem, hogy tovább állok és felfedezem Hollandiát. Munka mellett pedig megnéztem különböző egyetemeket, majd megtaláltam az ArtEZ-t, amely szintén Hollandiában található. Az ArtEZ University of the Arts AKI Akadémián végeztem. Jelentkeztem és felvettek két mesterképzésre. Az egyik a Hágai Royal Művészeti Akadémia (Royal Academy of Art, The Hague) – Master Artistic Research programja, a másik pedig a Frank Mohr Institute, Minerva Art Academy – Hanze University of Applied Sciences Groningen Master of Arts in Fine Art and Design programja. Végül úgy döntöttem, hogy a Hágai Royal Művészeti Akadémián folytatom a mesterképzést (KABK).

Az, ami a legjobban megihlet, és amiből a legtöbbször dolgozom, nem más mint a személyes életutam, a személyes emlékeim. Minden, amin keresztül mentél, és minden, amit magaddal hozol, az értékes. Leginkább a szobrászat és a rajzolás, a festészet az, amiben ki tudok bontakozni. Jelenlegi művészeti gyakorlatom során először a mozgáshoz kötődő és arra reagáló anyagok és történetek eredetét kutatom. Megpróbálok beszélgetést generálni az anyaggal, megkérdezem, rezonál-e az ötleteimmel, vagy akarja-e, hogy kapcsolódjak az ötleteihez? Ez a megközelítés elvezet engem és az anyagot egy közös végeredményhez, olyan vizuális formákban, mint a szoborrá vagy installációvá alakított rajzok. Ezt az átalakulást gyakran befejezetlennek éreztem, sőt, a folyamatot megállíthatatlannak éreztem, folyamatosan új módszereket és anyagokat igényel, hogy új narratívákat meséljek el, amelyekből a műalkotás születik.

Szerencsére jelenlegi tanulmányaim során újra felfedezhetem azt a tudást, amit Szlovákiában úgy éreztem, elvettek tőlem. Az egyik ilyen készségem a kosárfonó készség, amelyet a múltban sajátítottam el, a családi háttérünknek köszönhetően. A családomtól sokat tanultam meg a kultúránkból, amely – bár nomád életmódot folytatónak tekinthető – sok tekintetben

összefügg azokkal a hagyományokkal és mesterségekkel, amelyek a történelem során a roma kultúrával együtt vándoroltak. Édesapám mélyen kötődött a természethez, és kihasználta a környezetünk nyújtotta lehetőségeket. A fűzfaágakból való kosárfonás technikáját nagyapámtól tanulta, én pedig tőle. Akkor még nem volt annyira nyilvánvaló, hogy ez valami mélyen kapcsolódik a kultúránkhoz, egyszerűen természetesnek éreztem. Nem is sejtettem, hogy sok év múlva a saját művészeti gyakorlatom ilyen jelentős részévé válik.

Mindig azt mondta, hogy a jó vessző a kosárhoz kell, amit ő készített. Én pedig emlékszem, hogy gyerekként mindig a kosár mellett ültem a földön és játszottam a maradékokkal. Úgy gondolom, hogy már ott elkezdődött valami. Azokból a vesszőmaradékokból, amelyeket már apám nem használt fel a kosárhoz, azokból alkottam egy új, egyedi elemet.

Művészi utam mélyen az identitásnak az anyagokon és technikákon keresztül történő feltárásában gyökerezik. A roma örökségemen keresztül hoztam létre narratívákat, például az apámtól örökölt kosárfonó mesterséget. A külső anyagok, például a réz vagy a fűzfaágak túlmutatnak a pusztá elemeken, és gyermekkorom történeteinek hordozóivá válnak. Édesapám nomád életmódjából, valamint a hagyományos mesterségekből, például a kosárfonásból ihletet merítve kutatom az anyagok eredetét, csöndes beszélgetést keresve velük. Ez a művészi párbeszéd, amelyet gyakran szobrokon és installációkon keresztül fejeznek ki, tükrözi a gyermekkorom és a roma gyökerek fejlődő narratíváit. Az előadóművészet a gyakorlatom természetes kiterjesztése lett.

Vannak még más anyagok is, amelyekből szintén szobrokat, alkotásokat szoktam készíteni. Ezek is szintén a gyermekkoromból maradtak meg. Ilyen például a réz, mivel nálunk, a mi környékünkön a szegényebb roma családok összegyűjtik a drótokat, kábeleket és ezekből fémeket, alumíniumokat és rezet szednek ki. Majd ezeket olyan gyűjtőhelyekre viszik, ahol pénzt kapnak érte. És ez a folyamat az én gyermekkoromban is jelen volt és ez is ihletet ad, mivel én ebben is a művészetet látom meg, és az egyes anyagok átalakulását. Ma is, hogyha találok egy régi kábelt, én leszedem a külső műanyag részt és megtisztítom, majd felhasználom az alkotáshoz. Lenyűgöz, hogy a kábel külső rétegeinek eltávolításával valami nagyon piszkosból és elhasznált dologból valami teljesen új, csillogó fényes anyagot tudok kihozni. Számomra a réz egy olyan értékes anyag, mint az arany.

Mindig is lenyűgözött az etnikai hovatartozásom, bár ez az érdeklődés életem különböző szakaszaiban különböző módon volt jelen, és az idők során velem együtt fejlődött. Mivel Szlovákiában két kisebbségi csoporthoz, a romákhoz és a magyarokhoz tartozom, ez többrétegű elszigeteltséget teremt a hazámban. Ezért soha nem érzem magam teljes mértékben az egyiknek vagy a másiknak. Amikor édesanyámat elvette apám feleségül, sok minden megváltozott. Anyukám feleségként követte apám életvitelét. Anyukám egy városi, úgymond normál roma családból származik, míg apukám, aki szintén roma volt, a gettóban élt és ott is nevelkedett. Tehát, anyukám követte őt és mi is oda születünk a testvéremmel, ott nőttünk fel. Úgy gondolom, hogy ez egy megbélyegzés számunkra. A leggyakoribb sztereotípiák, amelyek jelen vannak ott, azok nem mások, mint a bajkeverők, a munkanélküliek, a tolvajok és az alkoholisták.

A szlovákiai roma kultúrával, hagyományokkal és történelemmel kapcsolatos ismereteim korlátozottak, mivel sajnos a diszkrimináció és az elszigeteltség gyakran olyan buborékokat hoz létre, amelyekben az ezekről a dolgokról való tudás lassan kihál. Példa erre a sajátosan, hosszú ideig csak szóban létező romani (roma) nyelvek, amelyek a közvetlen környezetemben eltűntek, és ezzel együtt a nemzedékről nemzedékre öröklődő történetek, a történelem.

Most egy új útra indulok, ahol a tapasztalatomat magasabb szintre emelem, elmélyítem, szélesítem. Ezt nyitott elmével akarom csinálni, és nem zárt gondolkodási burokból! Ezalatt azt akarom mondani, hogy továbbra is kilépek a komfortzónámból, sőt jelenlegi művészi folyamatommal kapcsolatosan (nem elszakadva), tehát kapuként használom, hogy új művészi párbeszédet és technikákat tapasztalhassak meg a számomra még ismeretlen tudományos világból.

Tudom, hogy itt a megfelelő hely és alkalom arra, hogy a már Hollandiában, művésztársaimmal közösen elkezdett kapcsolatokon és együttműködésekön keresztül kiterjesszem a gyökereimet, innen növekedjek és fejlődjek.

Erős belső érzésem van, hogy a Royal Academy KABK kétéves mesterképzése minden szükséges platformot biztosít számomra, hogy kapcsolatba léphessek a bennem lévő másik művésszel.

Bővebben műveiről: <https://farkasrolandwolf1.nl/>

Készítette: Ferkó Cynthia

Farkas Tünde: „*Mindig kitartottam a céljaim mellett.*”

Egy egyszerű roma lány, aki céltudatosan ment előre, és minden nehézség ellenére az lett, amiért küzdött: gyermekorvos.

Rimaszombatban születtem, mai napig ott élek. Egy egyszerű családból származom. Anyukám eladóként dolgozott, de sajnos betegsége miatt otthon kellett maradnia. Apukám munkásember volt, és szerette a zenét, maga is zenélt. Van egy két évvel idősebb bátyám, aki érettségi után családot alapított. A családomban én vagyok az egyetlen, aki főiskolára járt, és orvos lett.

Mindig is tudtam, hogy gyerekekkel szeretnék dolgozni. Érdekelt az orvoslás is, és hogy segíteni tudjak. Legfőképp pedig, hogy gyerekeknek tudjak segítséget nyújtani, így már pályaválasztásom elején tudtam, hogy gyermekorvos szeretnék lenni. Az orvosi pálya már általános iskolás koromban megfogalmazódott bennem. Mindig is kitűnő tanuló voltam, így ezt a célt követtem az érettségi után, és felvételt nyertem Pozsonyba.

Az egyetem kisebb-nagyobb nehézségekkel járt, mint minden egyetem. Nem volt könnyű anyagilag sem, mivel anyukám hamar beteg lett, és apukám ápolta. Az utolsó egyetemi évem előtt pedig apukám betegedett meg, és elhunyt. Ezután az időszak után egy újabb körforgás jött az életembe, de a nehézségek ellenére lediplomáztam, és elkezdtem dolgozni.

2008-ban a rimaszombati gyermekosztályon kezdtem dolgozni egészen 2016-ig. Majd volt, mikor egyszerre két helyen, Rimaszombatban és Rimaszécsen is. Nehéz időszak volt ez számomra, és egyben nagy felelősséggel is járt. Közben 2015-ben férjhez mentem, és rá három évre megszületett a kisfiam is. A mai világban nehéz orvosnak lenni. Nehéz azt elhittetni más emberekkel, hogy az orvos is csak emberből van, saját családja is van.

Sok ember nem tudja, hogy ha hazamegyek, még mindig azon töröm a fejem, vajon hogy van az a gyerek, aki ma nálam járt.

Ha visszagondolok, a családom és a barátaim azok, akiknek sokat köszönhetek. Támogattak és segítettek nekem mindenben, amiben csak tudtak. Volt egy osztálytársam, akinek az anyukája laboratóriumban dolgozott tudósok között. Tudták, hogy apukám meghalt, és kicsit nehezebbek az anyagi körülményeim is, én pedig soha senkitől nem kértem segítséget. Egy nap eljött utánam ez a lány, és közölte velem, hogy az anyukája tud nekem segíteni abban, hogy ösztöndíjat kapjak. Nagyon örültek volna, ha tudják ezzel támogatni a maradék egy évemet. Ez egy csoda volt számomra, mivel nem számítottam rá, nem vártam.

Legnagyobb példaképem mégis az anyukám, mivel nagyon erős, okos asszony volt. Középiskoláját Liptószentmiklóson végezte. Abban az időszakban egy roma családban arra, hogy főiskolára menjen valaki, nem volt lehetőség. Ha már valakinek középiskolája volt, az is hatalmas dolognak számított.

Olyan neveltetésben volt részem, hogy nem tettünk különbséget az emberek közt aszerint, hogy ki milyen bőrszínű. Mindig tudtam, hogy az vagyok, de nem éreztem azt, hogy, aki nem roma, annak valami más van az életében, mint nekem, aki roma.

Mindig is biztos voltam abban, hogy soha nem cserélném el az életem mással.

Amire a legjobban büszke vagyok, hogy minden nehézség ellenére orvos lettem, lediplomáztam. Elértem a céljaimat, amiket kitűztem. Mindenem, amim van, saját magam, és a családom segítségével értem el.

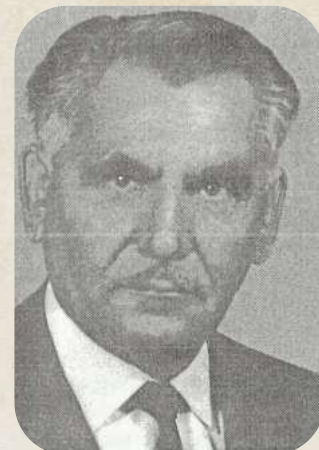
Szerintem nagyon sok ügyes gyerek van, és nem a szegénység a fő ok arra, hogy nem tanulnak tovább, hanem a szülő hozzáállása. Nagyon sok lehetőség van szociális ösztöndíjakra, és ez segítséget nyújthat a gyerekek oktatásában anyagilag. Nem muszáj főiskolai végzettség, elég egy jó szakma is, amivel megélhetést tudnak biztosítani maguknak. Az üzenetem pedig, hogy ne adják fel, tanuljanak, és akkor egy másféle életben lehet részük!

Készítette: Váradi Szabina

**Fertő Dezider (1921-1996): „Kulturált zenészként,
majd fafaragóként dolgozott egész életében.”**

Egy kiváló roma művész, aki a kezdeti negatív kritikák ellenére sem adta fel, és a roma kultúra szépségeit faragott műveiben őrizte meg.

A múltban a fafaragás kivételes képzőművészeti tehetség volt, főleg a romák körében. Ilyen ritka tehetséggel volt áldott Fertő Dezider is. Felfedezését Horváth Arpád tornaljai képzőművésznek köszönhetjük, aki 1986-ban találkozott először a faragóval. Dezider ekkor több domborművet és szobrot is készített szülőfalujában. Első találkozásukkor depressziós hangulatban találta, mivel épp két kultúrmunkás távozott tőle, akik munkáját „arányosan deformált munkának” minősítették. Ennek ellenére a tapasztalt művész mindent megtett, hogy bizonyítsa munkája minőségét és értelmét. A roma kultúrából merítkezve, értékes vonásokkal és jellemekkel fűszerezte meg az alkotásait.

Fertő Dezider 1921. február 22-én született Gömörfalván (Gemerská Ves), Tornalja város közelében. Akkoriban szülőfalujában már régóta letelepedtek az úgynevezett magyarnyelvű romák, rumungrók, akik többek között a zene iránt is elkötelezettek voltak. Dezider is egy ilyen környezetben nevelkedett fel, és sajátította el a fafaragás technikáját.

Fiatalkorában elbűvölte a zene és a cimbalmozás, amit annyira megszeretett, hogy egy roma zenekarban is játszott, főleg a közeli levárti fürdőben. Később megszerezte a szükséges végzettséget ahhoz, hogy tanárként dolgozzon, így a losonci Mezőgazdasági Szakközépiskolában helyezkedett el. Egy ideig Feleden és Kassán is élt, de legvégül szülőfalujában, Gömörfalván telepedett le.

Családtagjai nyilatkozata szerint kulturált zenészként, majd faragóként dolgozott egész életében. Műveiben gyakran szerepelnek a romák hétköznapi életének alanyai: a zenészek, akiket kocsmában, multságokon, esküvőkön, temetéseken játszó roma zenészek alakjaiban örökített meg; a nők, akiket különböző élethelyzetekben jelenített meg: zenész, fogadós, társ, gyermekes nő, kenyéret dagasztó nő vagy asszony kenyérkosárral, stb.

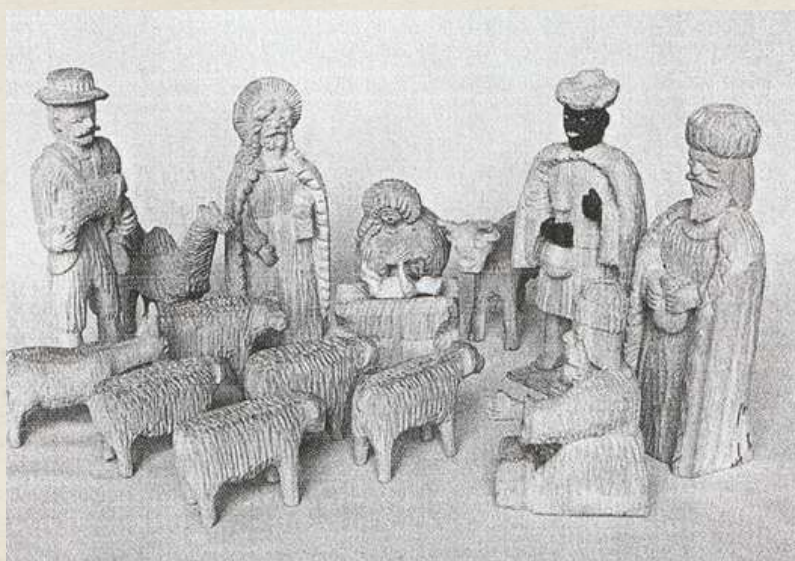
Élete végén számos vallási témájú domborművet és szobrot alkotott, például: Betlehem, Ádám és Éva a paradicsomban. Horváth Arpád képzőművész elmondása szerint Fertő Dezider különféle módosított betlehemeket faragott, amelyek a brünni Roma Kulturális Múzeumban és a rimaszombati Múzeumban találhatóak meg.

Dezider egyszerű technikával dolgozott fa lábazatba, hárs- vagy diófából készült domborműveket. Munkája elején számos szobor felületét próbálta módosítani színtelen lakkozással, vagy olajfestékkel. Később Horváth Árpád hatására felhagyott ezzel, és a

fafelületet kezeletlenül, eredeti szerkezetében és színében hagyta, így módon az utolsó figurák természetesebbek.

Fertő Dezider alkotásai számos helyen kiállításra kerültek, mint például a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeumban, a brünni Roma Kulturális Múzeumban, valamint a Nyitrai Szlovák Mezőgazdasági Múzeumban is.

Készítette: Csonka Adam

Roma betlehem

Roma muzsikuskok

Gazsó Zita: „Ismert számomra a romák élete, tudom, hogy mi mindennel kell naponta szembenézniük, és ezért szeretném egyhangú életüket egy kicsit jobbá és szebbé tenni.”

Egy nő, aki sikeresen elérte a céljait, és a roma közösségnek próbál segíteni a mindennapokban.

Az én nevem Gazsó Zita. Férjnél vagyok, két felnőtt gyermekem és öt unokám van. Jelenleg a Roma Kormánybiztos Hivatalában dolgozom, főállásban mint regionális koordinátor egy nemzeti projektben, amely a fejlesztési csapattal kapcsolatban van. 2004-től a rimaszombati Információ és Tanácsadó Központ roma szervezet vezetője is vagyok.

Rimaszombatban születtem és itt is lakom. Én egy roma származású családból származom. Nagyszüleim neveltek fel. Rimaszombatban végeztem el az alapiskolám, a középiskolámat pedig Pozsonyban. A középiskola befejezése után folytattam a tanulmányaimat a Nyitrai UKF egyetemen, szociális szakon.

Ismert számomra a romák élete, tudom, hogy mi mindennel kell naponta szembenézniük, és ezért szeretném egyhangú életüket egy kicsit jobbá és szebbé tenni. A motivációm a gyerekeknél kezdődött, mivel szeretek velük foglalkozni, de egyébként felnőttekkel is. Rimaszombatban nincs annyi lehetőség, hogy bekapcsolódhassanak különböző tevékenységekbe, ezért kezdtünk el számukra projekteket kidolgozni és bevonni őket ezekbe. 2004-től számos projektet készítettünk gyerekeknek, felnőtteknek, munkanélkülieknek. Gyerekeknek táborokat, felnőtteknek hétvégi iskolázásokat, fesztiválokat, nemzetközi ifjúsági csereprogramokat és még sok hasonló projektet, ami a roma közösség hasznára vált. Büszkeséggel tölt el, hogy a Roma Kormánybiztos Hivatal alkalmazottja lehetek, mely lehetőséget adott karrierem fejlődésére.

Van egy személy az életemben, aki elindított engem ezen az úton: Alena Horváthovának hívják. Egy nap elvitte a gyerekeimet egy táborba, és érdeklődött arról, hogy hogyan élünk, milyen végzettséggel rendelkezem. Felébresztette bennem az érdeklődést a továbbtanulás iránt. Számomra nehezebben ment a főiskola, mivel családom volt és új munkám. A családot el kellett látnom, dolgoznom kellett, és emellett tanulnom és felkészülni a vizsgáimra. Sokszor csak éjszaka tudtam nekiállni tanulni. Szerencsére mentem a céljaim után és megcsináltam. A gyerekeim is nagyon büszkék rám és velem együtt örülnek.

Én sosem szégyelltem azt, hogy roma vagyok.

Büszkén vállalom romaságomat, mindenütt próbálom viselkedésemmel a romákról alkotott rossz véleményeket megváltoztatni, és rámutatni, hogy vannak különbségek.

Azt szeretném üzeni a mai roma fiataloknak, hogy szerintem van számos lehetőség, csak élni kell vele. Nagyon fontos az iskolai tanulmányok befejezése. Csak így tudják megalapozni a jövőjüket.

Készítette: Váradi Szabina

Horváth Csaba: „Az embereket nem nekünk kell megváltoztatni, hanem esélyt kell adni nekik, hogy saját maguk változtassanak az életükön.”

A hozzáértés és a tapasztalat megtestesítője a roma aktivizmus terén, most röviden elmeséli, hogyan jutott egy egyszerű lakótelepről a nagy országos sikerekig.

Horváth Csaba vagyok, 39 éves, Rimaszombatban születtem, és jelenleg is itt élek. Több mint 18 éve dolgozom köztisztviselőként, adminisztratív feladatokat ellátva az önkormányzatoknál, de emellett roma aktivistaként is tevékenykedem. Házas vagyok, három gyerekem van – két fiú és egy lány –, ők a legfontosabbak az életemben.

Az aktivizmusom 2006-ban kezdődött, bár addig soha nem gondoltam arra, hogy roma ügyekkel foglalkozzak, vagy hogy roma feleségem legyen – pedig végül két feleségem is roma volt. Ekkor alapítottunk egy polgári társulatot, ahol gyerekekkel és felnőttekkel is foglalkoztunk, főleg oktatási programokat szerveztünk számukra. 2007-ben munkát kaptam a megyei hivatalban, és egy időre háttérbe szorult az aktivizmusom, de végül sikerült egyensúlyt találnom a két szerep között. Az aktivista munkám során sok embernek segítettem a kérvényeik megírásában, fellebbezésekben és egyéb hivatalos ügyek intézésében. Emellett folyamatosan szerveztem különféle programokat a fiataloknak, és részt vettem jótékonysági projektekben is. Ahogy a megyei hivatalban dolgozni kezdtem, az aktivizmusom is megyei és országos szintre került, így már nem táncsoportokat vezettem vagy élelmiszert osztottam, hanem dokumentációkat dolgoztam ki, véleményeztem és elbíráltam különféle projekteket. Ezért sokan talán nem tekintenek hagyományos értelemben vett aktivistának, mert kevesebbet vagyok közvetlenül az emberek között, és inkább a háttérben dolgozom.

A fordulópont számomra akkor jött el, amikor egy ifjúsági szervezet roma tagozatának alelnöke lettem a rimaszombati régióban. Ekkor kerültem először közvetlen kapcsolatba a helyi roma telepekkel, és a mélyszegénység látványa megváltoztatta a hozzáállásomat. Én nem roma telepen nőttem fel, hanem lakótelepen, de amikor láttam ezeket a gyerekeket, rájöttem, hogy én is lehettem volna az ő helyzetükben.

A célom eleinte az volt, hogy megváltsam a világot. Fiatalon úgy éreztem, hogy tele vagyok energiával, és meg tudom változtatni a romákat. Ma már belátom, hogy nem az embereket kell megváltoztatni, hanem esélyt kell teremteni számukra, hogy ők maguk változtathassanak az életükön. A roma gyerekek számára a kitörési lehetőséget az oktatás jelenti, a felnőttek számára pedig a munka. Ha munkát adunk nekik a lakóhelyükhöz közel, akkor képesek lesznek boldogulni.

Az egyik legnagyobb sikerem, hogy részt vettem a rimaszécsi tanoda programban, ahol egy

gyerek azt mondta, hogy olyan szeretne lenni, mint mi. Ezen kívül segítettem egy fiatalnak, hogy elérje a céljait és szakmát szerezzen, ma már a nevelt fiamként tekintek rá.

Országos szinten pedig büszke vagyok arra, hogy megalapítottam az Opre Romát, amelynek három nagy országos projektje volt, többek között egy 12 pontos memorandum kidolgozása, amelyet politikai pártokkal írtunk alá a 2020-as választások előtt.

Ha visszamehetnék 20 évvel, talán hamarabb kezdtem volna foglalkozni a roma identitás kérdésével, mert rájöttem, hogy ez az egyik legfontosabb tényező a közösségünk számára. Ma már főleg kutatómunkával foglalkozom a roma kultúra, történelem és holokauszt terén, és célom, hogy létrehozzunk egy központot, ahol ezeket a témákat kutatják.

Készítette: Váradi Géza

Ladics Mihály: „Mikor Ön megszületett, már akkor tanár volt.”

Mihály gyerekként még nem tudta pontosan, hogy mit jelent a szó: cigány. Ma roma gyerekeket oktat, az álmainak él.

Kelet-Szlovákiában születtem, Királyhelmeceen. Egy kis faluban nőttem fel, Dereglyőn, jelenleg is itt élek a családommal. A gyerekkorom nehéz volt, mivel édesanyámat elég fiatalon, csupán kilenc éves voltam, amikor elvesztettem egy betegség miatt. Hat testvérem van, és egy féltestvérem. Egyedül maradtunk édesapámmal, ő nevelt fel minket. Szerencsés embernek tartom magam, rendkívül összetartó család vagyunk. Mindenben számíthatunk egymásra. Édesapámat nagy példaképnek tartom, mivel egyedülálló apaként hét gyereket nevelt fel. Szerintem nagyon ritka a mai világban, hogy egyedülálló apaként valaki megállja a helyét – ha kell, akkor egyedül. A lánytestvéremet is példaképnek tekintem, hiszen áldozatot hozott a családért: otthagya az iskolát, nem fejezte be a tanulmányait, gondoskodott rólunk.

Az alapiskolás éveimet Dereglyőn, a lakhelyemen kezdtem egy roma iskolában, majd Kaposváron folytattam egy szlovákban. Az osztályban egyedülálló magyar-cigány gyerek voltam. A származásommal nem igazán foglalkoztak, sokkal inkább a magyarságommal. A középiskolás éveimet hasonlóképpen, Kaposváron teljesítettem. Villanyszerelőnek tanultam. Egy Erasmus-program keretén belül lehetőséget kaptam Budapesten dolgozni egy cégnél. Budapesten kaptam munkaajánlatot, de nem fogadtam el, mert tudtam, szeretném a tanulmányaimat tovább folytatni. Ezt követően kerültem Komáromba, a Selye János Egyetemre. Tanítói szakra jelentkeztem, amit sikeresen elvégeztem.

Tanulmányaim során szembesültem jónéhány kihívással. Az első ilyen probléma a nyelv volt. Szlovák alapiskolát és középiskolát végeztem, majd egy magyar egyetemre jelentkeztem. Előfordult, hogy megaláztak: „Mit keresel magyar egyetemen, ha szlovák iskolába jártál?” Kudarcként fogtam fel. Kék szemű és szőke hajú diákként, a származásom miatt nem értek bántások, viszont előfordult, hogy a barnább bőrű osztálytársaimat megalázták és elítélték előttem. Gyerekként nem tudtam pontosan, hogy mit jelent a szó: cigány. Ezzel sokáig nem voltam tisztában.

Egy olyan szakmám van, amit szeretek. Nincs olyan reggel, hogy úgy indulok munkába: én ezt nem akarom csinálni. Emlékszem, gyerekként a barátaimmal játszottam. Leültettem őket, és én voltam a tanító bácsi. Ez ma már nem játék, hanem a valóság. Egy szlovák iskolában dolgozom, ahova roma gyerekek járnak. Rögtön az elején osztályt kaptam, nehéz volt a kezdet. Egy évig dolgoztam az iskolában. Mikor eljöttem a munkahelyemről, a főnököm a következő mondattal búcsúzott tőlem: „Mikor Ön megszületett, már akkor tanár volt.”

A tanári pálya mellett képviselőként is tevékenykedem. A falumban nőttem fel, sok mindent láttam. A faluban nem sok lehetőség van. Szeretném kiépíteni a falut, munkalehetőséget teremteni.

Ha tanácsot adhatnék a mai fiataloknak, így hangzana: Ne féljenek belekezdeni valami új dologba. Küzdjenek az álmaikért! Mindent el lehet érni. Menni kell előre, bátran! Tanuljanak, tanuljanak, tanuljanak!

Készítette: Balog Friderika

Radics Richard és ifj. Radics Richard: „A fiam szinte kivette a kezemből a hangszert, majd egyenként megszólaltatta a húrokat, és én már gondoltam, hogy ez valami különleges tehetség, ami benne rejlik.”

Egy kisiskolás fiú, akinek tehetsége megállja a helyét a nagyszínpadon is.

Én, Ricsike apukája 1995. április 3-án születtem Rimaszombatban.

Zenész családból származom, édesapám kitűnő zongorista, nagyapám, Mihály László, dobos volt, sajnos már nincs közöttünk. Én hat évesen kezdtem el hegedülni, Berki Eugén foglalkozott velem, akinek sokat köszönhetek. A rimaszombati Zeneiskola után, 10 éves koromban bekerültem a Rajkó Tálatum Zeneművészeti Iskolába, ahol Nyári László tanár úr tanított. Másfél év után visszajöttem Szlovákiába és a zenei pálya hobbi szinten maradt meg az életemben. Szakács végzettséget szereztem, és a Wing Chun Kung Fu harcművészet tanára lettem.

Ricsike fiam (szül. 2015. június 24., Rimaszombat) akkor fordult a zenei pálya felé, amikor 2023 márciusában elkezdett hegedűn tanulni. Nem gondoltuk, hogy érdeklődni fog a hegedű iránt. Az egész akkor kezdődött, amikor megalakult a Gömöri Cigányzenekar. Én is felkérést kaptam, ezért több órát gyakoroltam naponta. A fiam ekkor szinte kivette a kezemből a hangszert. Egyenként megszólaltatta a húrokat és én már gondoltam, hogy ez valami különleges tehetség, ami benne rejlik.

Rögtön elkezdtem foglalkozni vele, és már 5 hónap múlva fellépett a Gömöri Cigányzenekarral, és előadta Brahms Ötödik magyar táncát. 2023 novemberében felkerestem Nyári László tanár urat a Rajkóból. Meghallgatta Ricsikét és elmondta, hogy 30 éve tanít, de még ilyen tehetséget nem látott. Megkezdődött a tanulás, és a karácsonyi fellépésen Ricsike a *Monti-Csárdást* és *Brahms Ötödik magyar táncát* adta elő.

A fiam nagyon büszke, hogy a Rajkóban ő a legifjabb kis prímás. Ifjabb Berki László és felesége felkérték Ricsikét a Pannon Cigányzenekar készülő nagykoncertjére. Ami id. Berki László emlékére volt ajánlva. A koncert április 18-án volt az Uránia Filmszínházban, ahol Ricsike egy nótablokkot adott elő: *Piros rózsák beszélgetnek*, *Nem tudjuk azt csak mi ketten...* Elhangzott még az *A-moll csárdás* és a *Villámcsárdás* is.

Április 20-án a fiam felkérést kapott Mága Zoltán hegedűművésztől, hogy adja elő a Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok című dalt C-mollban, amire 7 nap felkészülési időnk volt. Ricsike fiam ekkor a szüleimtől kapott egy harmonegyedes mesterhegedűt (Benjamin Patocka, 1924). A koncert az MVM Dómban került megrendezésre 50 év – 50 koncert címmel. Tizenhatezer ember előtt muzsikált akkor szólót Ricsike. De nemcsak a tömeg varázsolta el, Ricsikét, hanem

olyan csillagok is felléptek, mint Molnár Piroska, Bodrogi Gyula, Bangó Margit, az Angyalok... Egyébként Ricsike ezen az előadáson a gyermek Mága Zoltánt jelenítette meg. Mága Zoltán hegedűművész meg volt elégedve és megdicsérte.

A komoly tanulás még előttünk van. Nagyon maximalista, szeret gyakorolni, nem szeret hibázni, ezért minden részletre próbál odafigyelni. Beke Farkas Nándor segítségével megismertük Ácsné Szili Évát, aki szintén hegedűre oktatja Ricsikét. A feledi Zeneiskolába is jár, ahol zongora próbákon, és elméleti (szolfézs) órákon vesz részt Berky Bohó Brigitta közreműködésével. A feledi Zeneiskola igazgatójának, Horváth Rolandnak sokat köszönhetünk, mivel respektálja Ricsike szerteágazó zenei tanulmányait, és az ő érdekeit tartja szem előtt, ami a fejlődését nagyon segíti. A versenyeken, amiken részt vett és megnyert, a Zeneiskola színeiben tette, és az ottani zongoratanárnő segítette.

Töketeremesen 2024. május 10-én Ricsike az országos versenyen első helyezést ért el. Komáromban, 2024. június 7-én nemzetközi versenyen arany helyezést ért el. 2024. július 28-án Budapesten, a Vajdahunyad vára udvarán koncertet adott a Pannon cigányzenekar és a Sabbathsong Klezmer Band. Itt Ricsike egy nótacsokrot adott elő: *Villámcsárdás*, *Tele van a csipkebokor virággal*, *Házasodom nemsokára*, *A-moll csárdás*. 2024. augusztus 2-án Farkas Bertalan első magyar úrhajós 75. születésnapján hegedült a Rajkó zenekar kíséretével. A *Csillagok csillagokat* és a *Villámcsárdást* adta elő.

Tizennyolc fellépésen van túl eddig. Ezekből párat emeltem most ki. A tradicionális cigány zenét is játssza és szereti, de ami leginkább érdekli és a legtöbbet foglalkozik, az a komolyzene. Jelenleg: Schubert: *The bee*-t gyakorolja és három oktávon skálázik, kottából. Példaképe leginkább Bányák Kálmán és Jascha Heifetz.

Nagy öröömre a lányom, Radics Marika (szül. 2017. augusztus 16., Rimaszombat) is elkezdett éneket tanulni, szeptembertől a feledi Zeneiskolában fogja magát képezni. Már volt közös fellépésük a Rajkóban és nálunk a faluban is. Valamint most szeptemberben lesz több közös fellépésük.

Hallgassátok sok szeretettel: <https://www.youtube.com/@RiciRadic>

Készítette: Ferkó Cynthia

Sajkó Éva: „Mindig tudtam, hogy nekem valami más dolgom is van ebben a világban.”

Egy elkötelezett családanya, aki nem adta fel az álmait, és továbbtanult.

Sajkó Évának hívnak, 46 éves vagyok, magyar roma családból származom, és cigánynak, romának vallom magam. Egy kis faluban, Abafalván élek férjemmel és három gyermekemmel. Jelenleg Tornalján a Kazinczy Ferenc Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolában dolgozom mint pedagógus. Pedagógusként próbálok kis tanítványaimnak olyan értékeket közvetíteni, átadni amelyek segítségével felfedezhetik és megismerhetik a roma kultúra szépségeit és értékeit, és melyre büszkének kell lenniük. Nem szabad szégyellniük az identitásukat. Az iskola egy nagyon fontos közeget jelent a roma diákoknak a szocializáció terén. Egészen biztos vagyok benne, hogy nekem mint pedagógusnak nagy felelősségem van abban, hogy úgy próbáljam irányítani és olyan öntudatot ébresszek a gyermekekben, mely révén elhiszik, hogy igenis többre képesek, és belőlük is lehet bármi az életben.

Gyermekeként Simonyiban nevelkedtem egy csendes kis faluban, húgommal és szüleimmel együtt. Amióta csak az eszemet tudom a szüleim mindig nagyon sokat dolgoztak, azért, hogy nekünk mindenünk meglegyen. Szerencsésnek mondhatom magam, mert olyan családba születtem, hogy nagy szeretetben és megértésben neveltek a szüleink minket. Nem éreztünk hiányt semmiben sem. Emlékszem kisiskolásként amikor hazaértünk iskolából a szüleim sosem voltak otthon, mert akkor már az ólban dolgoztak, és lefekvéshez értek csak haza, a tanulást azt egyedül oldottuk meg a húgommal. Én nagyon szerettem tanulni, mindenre nyitott voltam, minden érdekelt, nagyon korán megtanultunk önállóan gondoskodni magunkról. Mégis nagyon szép gyermekkorom volt, melyre szívesen emlékszem vissza.

Hogy hogyan irányult az életem a pedagógus pálya felé, és mi motivált engem? Ez nagyon hosszú út volt, ami tele volt akadályokkal, de megérte a sok fáradságot és lemondást, ami ezzel együtt járt. Mindig szerettem a gyermekeket, sokat játszottam a nálam kisebb gyermekekkel, ez nem is volt kérdés, tudtam, éreztem, hogy nekem gyermekekkel kell foglalkoznom. Alapiskolai tanulmányaim után először nővérnek jelentkeztem, mert gyermekosztályon szerettem volna dolgozni. Sajnos ez akkor nem sikerült, ezért elkanyarodtam eredeti célomtól, és bekerültem üzletvezetői szakra felvételi nélkül, a kitűnő átlagomnak köszönhetően. Első osztályos tanuló voltam, amikor férjemmel megismerkedtem, megszerettük egymást és korán férjhez mentem, így nem sikerült befejeznem a középiskolai tanulmányaimat. Az én időmben a roma lányok nagyon korán mentek férjhez. Családot alapítottunk és született három fiúgyermekünk. Családanyaként otthon neveltem gyermekeimet, mint minden más roma nő.

Akkor tudatosult igazán bennem, hogy mit is akarok kezdeni az életemmel, amikor bekerültem szülőként az abafalvai óvodába kisegítő munkakerőnek gyerekek mellé. Éreztem, hogy valamin változtatnom kell, hogy nekem ez így nem jó, nem teljes az életem. Alapvetően jóval több dolgot éreztem magamban. Nagyon fontos és szép dolgok ezek, hogy közösen szépen neveltük gyermekeinket a férjemmel, de volt bennem egy erős belső késztetés arra, hogy szeretnék ennek is megfelelni és még hozzáadni valamit a világhoz abból, ami bennem van. Csak ugye roma feleségként ez nem volt olyan egyszerű feladat! E késztetés hatására végül egy nagy döntést kellett meghoznunk a férjemmel, és először a középiskolát fejeztem be üzletvezetői szakon Rimaszombatban, végül két év alatt sikeresen leérettségiztem. Ekkor már mindhárom gyermekem iskolába járt. Éjjel tanultam, nappal dolgoztam, aztán otthon betöltöttem a családom szerepét, melyet egy roma nőnek kötelessége betartani (főzni, mosni, takarítani, vasalni és persze ügyelni arra, hogy minden nap friss étel kerüljön az asztalra). Aztán úgy hozta a sors, hogy beadtam a felvételi kérelmemet a Selye János Egyetemre, és kezdődött a tanulás előlről, amely hat évvel később meghozta a gyümölcsét. Sikeresen megszereztem először a bakalár titulust, majd a mesterfokozatot.

Roma nőként önerőből felemelkedni különösen nehéz volt, de ma nem bántam meg. Bevallom utólag, hogy ez a változás eleinte nem nagyon tetszett a férjemnek, mondván „nekem nem szükséges dolgoznom, minek megyek iskolába, legyek otthon és neveljem a gyermekeket, hiszen ő dolgozik, és megad mindent, amire szükségünk van.” Aztán szép lassan megváltozott erről a véleménye és a hozzáállása. Ma viszont végtelenül büszke rám, és velem együtt örül az eddig elért sikereimnek.

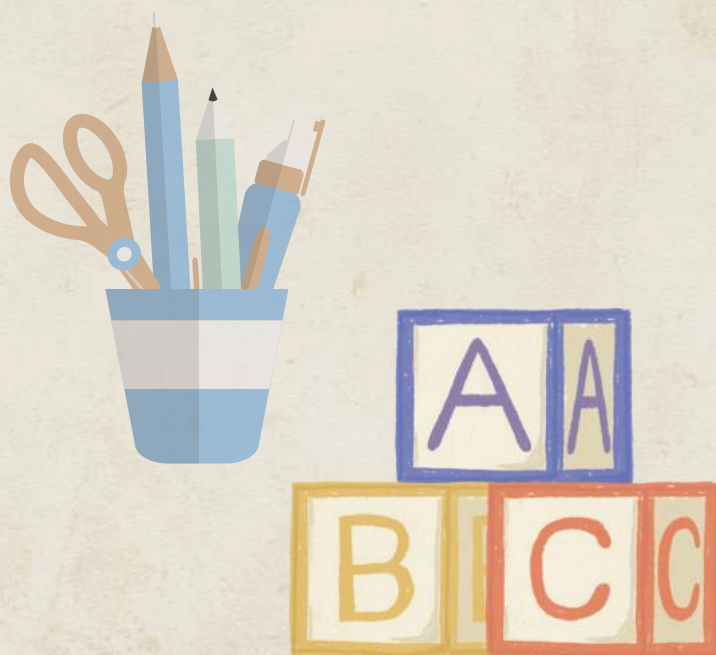
Céljaim eléréséhez nagyban hozzájárult a kedves volt igazgatóasszony az abafalvai alapiskolából, és tornaljai alapiskola egykori igazgatóhelyettes asszonya. Ezekre a személyekre felnézek és büszke vagyok rájuk. Azt mondták nekem: „Évike, neked tovább kell tanulnod, ne törődj semmivel, csak tanulj, látom, hogy képes vagy rá, szeretsz foglalkozni a gyermekekkel, neked ez az utad, de ez csak úgy lehetséges hogyha, továbbtanulsz! Amit elkezdted, azt be is kell fejezni!”

15 évet dolgozhattam Abafalván az egykori kisiskolában, ahol rengeteg tapasztalatot szereztem, és sajátítottam el. Innen indult karrierem, a lépcső legalsó fokáról, és ez büszkeséggel tölt el. A kolléganők roma származásomat elfogadták, sosem éreztették velem, hogy kevesebb lennék, mint ők, sőt, szerettek, tiszteltek és velem együtt örültek a sikereimnek. Páratlan értékű, tiszta szívű emberek. Az ott megszerzett gyakorlatokat a mai napig alkalmazom, és bővítem legjobb tudásom szerint. Próbálom mindezt tovább vinni, de mégis a legfontosabb pedagógiai módszerem: a gyermekek szeretete, elfogadása és dicsérete. Igen vannak szép pillanatok mind a magánéletemben, mind a karrieremben. De mégis a legbüszkébb mindig a kisdiákjaimmal elért eredményeimre vagyok. Ahogy általam tanulnak meg írni, olvasni, számolni vagy épp csak helyesen megfogni és használni a ceruzát. Látni, ahogy a viselkedésük megváltozik, szelídebbek lesznek, hogy egyre értelmesebben tudják kifejezni magukat, figyelnek és válaszokat adnak kérdéseimre. Megnyílnak előttem, és őszintén tudnak beszélni velem érzéseikről. Amikor rajzversenyre készítem őket, és látom az örömet a szemükben, ezek a gyermekek tiszta szívvel alkotnak, és nagyon szép helyezéseket érnek el. Ők az én büszkeségeim!

Mindig érdeklődéssel figyeltem és követtem a roma kultúrát, és ez az érdeklődés meghatározó volt az életem minden egyes szakaszában, az évek során velem együtt teljesedett ki. A cigányság kultúrája szorosan összefonódik az énekléssel, táncsal és ezeket a hagyományokat próbálom a mindennapi gyakorlatba bevinni, megtartani, átadni tanítványaimnak, ezzel is erősíteni hova tartozásukat, ne féljenek és bátran vállalják fel identitásukat.

Az üzenetem a mai roma fiatalok felé: „Ne csak tudd a jót, hanem tedd is! A megszerzett tudás a tiétek, ami megszínesíti a munkátokat, tartalmasabbá, és színvonalasabbá teszi azt. Addig tanuljatok, amíg tehetitek!”

Készítette: Csonka Adam

Váradi Július (1946-2015): „Soha ne elégedj meg csak a jóval, mindenből a legjobbat akard.”

Olyan roma férfi volt, aki megmutatta, milyen kis helyről indulni, majd a nagyvilágban megállni a helyed, egy hegedű, jókora akarat és a zene imádatának segítségével.

Rimaszombatban született, majd Rimaszécsen nevelkedett fel, első fiúgyermek volt. Heten voltak testvérek. Egy pénzkereső volt a családban, az apukája. Az anyukája nemesebb embereknek művelte a földet, kertet vagy takarítani járt. Mivel zenészcsaládba született, anyai és apai nagyszülei is zenészek voltak, szokás szerint a megszületett fiúgyermeknek vonót adtak a kezükbe. Ő úgy megmarkolta, hogy biztosak voltak benne, hogy zenész lesz.

Zenész is lett a hivatása, mégpedig hegedűművész volt, azon belül a komolyzenei stílus kiválósága. A szülei megadtak neki mindent, amit csak tudtak, de szegénységben éltek. Ő a zenével keresett pénzből akarta segíteni a szüleit. Elmondások alapján nagyon szerette a tisztaságot, precíz volt. Nagyon kedves és segítőkész volt, segítette a romákat különféle élethelyzetekben, kiállt értük, és a családjának élt, élete végéig hálás volt a szüleinek, amit mindenféle formában kimutatott.

Nyolcévesen a rimaszombati Zeneiskolába írárták be, ahova vonattal járt. A vonaton is gyakorolt, és az emberek szívesen hallgatták őt. Ahogy ezt meglátta, jobban elkezdett játszani, amit a későbbiekben pénzzel is jutalmaztak, a hegedű tokjába dobtak neki. Az első összegyűlt pénzből vett az anyukájának anyák napjára egy virágcsokrot. Mikor elérte a 14-15 éves kort, már zenekarban játszott, lagzikba jártak, és a környező falvakba voltak hivatalosak (Jéne, Harmac stb). Besztercebányán elvégezte a Konzervatóriumot.

Első munkahelye Besztercebányán volt a Jozef Gregor Tajovský Színházban, ott dolgozott négy-öt évig. Majd Feleden tanított a Zeneiskolában. Következő hely a Kassai Thália Magyar Színház volt, itt ismerte meg a feleségét, Soňa Kassayovát. Később Irakban, Bagdad fővárosában szimfonikus zenekarral lépett fel, ezt követően pedig Dél-Korea is meghívta a zenekart az olimpiai megnyitóra. A sok-sok sikeres évet pedig a Gran Teatre del Liceu Színházban zárta Barcelonában, mivel itt telepedtek le feleségével. A házasságból született egy fiúgyermek, Richard Váradi, aki édesanyjával mai napig Barcelonában él.

Névjegykártyája

A motivációja mindig is a zene szeretete, imádata volt. Rengetegszer gyakorolt reggeltől estig. Ha nem sikerült neki valami, addig gyakorolta, amíg nem ment tökéletesen. Valahogy nem vonzotta őt a cigányzene annyira, mint a komoly színházi, szimfonikus zenekar. Már kiskorától tudta, hogy ezzel akar foglalkozni. Voltak rosszakarói, akik irigyelték, le akarták húzni, nem hittek sikerében. Azonban ennek ellent mondott, hisz céljai közé tartozott az is, hogy nemzetközileg is híres legyen, amit el is ért. Bár mindezek mellett a családja, a fia megszületése, volt a legszebb élmény számára az életében.

Mikor beteg lett, az volt a kívánsága a feleségéhez, hogy ha el fog hunyni, otthon, a hazájában temessék el, ne Spanyolországban. Felesége teljesítette kívánságát, Barcelonából hozták haza repülővel Budapestig, és onnan haza 2015-ben. Váradi Július a szülei és testvére mellett nyugszik.

A fiataloknak – a testvére szerint – azt üzenné, hogy soha ne adják fel az álmaikat, és legyenek kitartóak.

Készítette: Szitai Antónia

Katonaként

Július felesége, Soňa Kassayová férje édesanyjával és édesapjával.

Zárszó

A hétköznapi hősök történetei egy különleges tükörként szolgálnak mindannyiunk számára. A kiadványban bemutatott roma hősök nemcsak saját életükben értek el változásokat, hanem mások számára is irányt mutattak. Ők azok, akik hittek önmagukban, mertek cselekedni, és ezzel példát állítottak mindannyiunk elé.

A Ternipe Polgári Társulás célja, hogy teret adjon a szlovákiai magyarul beszélő roma fiatalok hangjának, és hogy közösséget építsen azok köré, akik saját történeteikkel másokat is inspirálhatnak. Ez a kiadvány nemcsak egy dokumentáció, hanem egy ajtó is, amely lehetőséget kínál arra, hogy jobban megismerjük egymást, és közösen dolgozzunk egy befogadóbb, elfogadóbb társadalomért.

Hétköznapi hőseink bebizonyították, hogy minden apró tett számít, és hogy a legkisebb cselekvés is képes változást hozni – nemcsak a saját életükben, hanem a közösségükben is. Ahogy olvassuk történeteiket, megérthetjük, hogy a hős nem valami elérhetetlen fogalom, hanem egy mindannyiunkban rejlő lehetőség.

Köszönjük, hogy velünk tartottak ezen az úton, és reméljük, hogy a bemutatott történetek inspirációt adnak mindenkinek, hogy merjenek hinni a változás erejében. A hősök valóban köztünk élnek – talán éppen önben, kedves olvasó, vagy valakiben, akit ismer.

Vavrek István, a Ternipe Polgári Társulás vezetője, a csapat nevében

Van olyan roma hősöd, akinek szívesen megosztanád történetét? Ha igen, küldd el nekünk a ternipe1@gmail.com címre. Ha nem szeretnéd megosztani másokkal, de mégis megfogalmaznád, akkor pedig írd le erre az oldalra.

